

Εργαστήριο Δασοκομίας
Δ/ντης: καθηγητής Πέτρος Γκανάτσας

Πληροφορίες:

Θεσσαλονίκη, 15 Μαρτίου
2026

Τηλ.: 2310 99 8915
231 0 99 2445
e-mail: pgana@for.auth.gr
Κτίριο:

Αριθμ. Πρωτ.

ΘΕΜΑ: Διατύπωση επιστημονικής άποψης επί της Οδηγίας του Υπουργείου Παιδείας για τη διαχείριση των κινδύνων από την τοξικότητα της Πικροδάφνης σε Σχολεία και Δημόσιους χώρους όπου βρίσκονται παιδιά, και τη συνοδό Οδηγία του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας σχετικά με την επικινδυνότητα της Πικροδάφνης (Φ12α/26862/Δ4, ΕΠΕΙΓΟΝ έγγραφό του Γενικού Γραμματέα Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, προς τις διευθύνσεις εκπαίδευσης και τις σχολικές μονάδες).

Εισαγωγή – Αντικείμενο της Οδηγίας

Σύμφωνα με την παραπάνω Οδηγία προτείνεται η απομάκρυνση (εκρίζωση) των φυτών πικροδάφνης από δημόσιους χώρους στους οποίους συχνάζουν παιδιά. Να σημειωθεί ότι τέτοιοι χώροι είναι οι σχολικές εγκαταστάσεις, τα πάρκα αναψυχής, οι παιδικές χαρές, οι χώροι αθλητισμού, οι πλατείες, οι αύλειοι χώροι εκκλησιών κ.α. Παράλληλα συστήνεται η αντικατάστασή τους με ασφαλή φυτά.

Με αφορμή την παραπάνω οδηγία, καθώς και κατόπιν της αποστολής σχετικών εγγράφων και ερωτημάτων εκ μέρους φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης προς το Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, οι ειδικοί στο τομέα της Αστικής Δασοκομίας (urban forestry) διατυπώνουν την ακόλουθη επιστημονικά τεκμηριωμένη άποψη.

Επιστημονικά δεδομένα για το φυτικό είδος: πικροδάφνη (Γεωγραφική Εξάπλωση, Οικολογική Προσαρμοστικότητα, Ιστορική και Πολιτιστική αξία)

Η πικροδάφνη (*Nerium oleander*- επιστημονική ονομασία) είναι ένας σκληρόφυλλος, πυκνά διακλαδισμένος θάμνος ή μικρό δέντρο το οποίο μπορεί να φτάσει σε ύψος τα 2-6 μέτρων.

Πρόκειται για αυτοφυές είδος των φυσικών οικοσυστημάτων της Ελλάδας της ευμεσογειακής ζώνης βλάστησης (*Quercetalia ilicis*), με κύριο βιότοπο τις όχθες παροδικών (εποχικών) υδατορευμάτων. Παράλληλα, απαντάται ως αυτοφυές σε φυσικά οικοσυστήματα σε ολόκληρη τη Μεσογειακή ακτογραμμή — μεταξύ άλλων στην Πορτογαλία, την Ισπανία, την Γαλλία, την Ιταλία, τις χώρες της Βαλκανικής, την Τουρκία, τον Λίβανο, τη Συρία, το Ισραήλ, την Ιορδανία, καθώς και στις χώρες της Βόρειας Αφρικής — ενώ εμφανίζεται επίσης στα νησιά της Μεσογείου. Η παρουσία του είδους στη λεκάνη της Μεσογείου έχει τεκμηριωθεί,

από τη γεωλογική περίοδο του Μειόκαινου. Σημειώνεται επίσης ότι το είδος περιλαμβάνεται στο Παράρτημα II του καταλόγου προστατευόμενων φυτικών ειδών της μητροπολιτικής Γαλλίας (διάταγμα της 20ής Ιανουαρίου 1982, όπως τροποποιήθηκε με το διάταγμα της 31ης Αυγούστου 1995). Πέραν της Μεσογείου, η πικροδάφνη απαντάται φυσικά και στην Ινδική υπο-ήπειρο και στη Δυτική Κίνα, ενώ διάσπαρτοι πληθυσμοί της εμφανίζονται ακόμη και στη Σαχάρα, κατά μήκος εποχικών υδατορευμάτων και σε άλλες υγρές θέσεις.

Στην Ελλάδα αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του ελληνικού τοπίου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Το λατινικό όνομα του είδους (*Nerium oleander*) αποδίδεται στην ελληνική μυθολογία, ενώ τεκμηριωμένες αναφορές για το είδος υπάρχουν στα έργα του Θεόφραστου και του Διοσκουρίδη. Παράλληλα, η παρουσία του είναι βαθιά ριζωμένη στην πολιτισμική παράδοση του ελληνικού χώρου, με αναφορές στη δημοτική ποίηση και την παραδοσιακή μουσική.

Από οικολογική άποψη, η πικροδάφνη είναι ιδιαίτερα προσαρμοστικό είδος. Μπορεί να αναπτυχθεί σε ποικίλους τύπους εδαφών, από καλά στραγγιζόμενα έως βαριά αργιλώδη, ενώ ευδοκίμει τόσο σε πλήρη ηλιοφάνεια όσο και σε μερική σκιά. Παρουσιάζει αξιοσημείωτη αντοχή στη θερμότητα, την ξηρασία και την αλατότητα, γεγονός που την καθιστά ιδιαίτερα κατάλληλη για παράκτιες περιοχές, όπου αντέχει ακόμη και στους αλμυρούς ανέμους. Πρόκειται για αιθαλές είδος με μεγάλη διάρκεια ανθοφορίας και εντυπωσιακά άνθη. Παράλληλα διακρίνεται για την ανθεκτικότητά του σε συνθήκες ξηρασίας και αστικής ρύπανσης. Λόγω της μορφολογίας των φύλλων του, το φυτό μπορεί να συγκρατεί αερομεταφερόμενα μικροσωματίδια (PM) και να συμβάλλει στη δέσμευση αέριων ρύπων, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος.

Για τους παραπάνω λόγους έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε αστικά περιβάλλοντα, όπως σε πάρκα, δενδροστοιχίες, φράχτες, σχολικές αυλές, νησίδες και πρηνή οδών, εμπορικούς χώρους, νοσοκομεία, χώρους λατρείας, και ιδιωτικούς κήπους. Σήμερα η πικροδάφνη - είτε αυτοφυής είτε εγκλιματισμένη - απαντάται σε ευρύτατες περιοχές του πλανήτη, συμπεριλαμβανομένων όλων των χωρών της Μεσογείου, των θερμότερων περιοχών της Μαύρης Θάλασσας, της Αραβικής Χερσονήσου, της Νότιας Ασίας, της Αυστραλίας και της Αμερικανικής Ηπείρου, ενώ παράγεται και διακινείται διεθνώς σε πολύ μεγάλες ποσότητες για φυτεύσεις.

Τοξικότητα του είδους - Σύγκριση με άλλα φυτικά είδη

Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν καταγραφεί πολλές φαρμακολογικές ιδιότητες της πικροδάφνης, όπως αναλγητικές, αντιφλεγμονώδεις και αντικαρκινικές δράσεις. Η εθνοϊατρική χρήση του είδους χρονολογείται από την εποχή της Μεσοποταμίας. Παράλληλα, είναι γνωστό ότι όλα τα μέρη του φυτού, τόσο σε νωπή όσο και σε αποξηραμένη μορφή, περιέχουν ουσίες με δυνητικά τοξική δράση για τον ανθρώπινο οργανισμό και τα ζώα. Η πικροδάφνη περιέχει διάφορες καρδιακές γλυκοσίδες, μεταξύ των οποίων η ολεανδρίνη και η ολεανδριγενίνη, οι οποίες μπορούν να προκαλέσουν τοξικές επιδράσεις σε περίπτωση κατάποσης «επαρκούς» ποσότητας φυτικού υλικού. Οι τοξικές αυτές ιδιότητες, όπως και οι φαρμακευτικές δυνατότητες του φυτού, είναι γνωστές ήδη από την αρχαιότητα και παρουσιάζονται στο σχετικό έγγραφο του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας. Η επιστημονική κοινότητα δεν αμφισβητεί τα δεδομένα αυτά.

Ωστόσο, η πικροδάφνη δεν αποτελεί το μοναδικό τοξικό φυτικό είδος της ελληνικής χλωρίδας. Ένα από τα γνωστότερα και ισχυρότερα τοξικά φυτά είναι το κώνειο το στικτό (*Conium maculatum*), το φυτό με το οποίο θανατώθηκε ο Σωκράτης. Αντίστοιχα ισχυρές τοξικές ιδιότητες παρουσιάζουν επίσης φυτά όπως η *Atropa belladonna* και ο ίταμος (*Taxus baccata*), καθώς και πολλά άλλα είδη. Αξίζει να σημειωθεί ότι το κώνειο απαντάται συχνά σε αγροτικούς δρόμους και φράχτες και μπορεί να συγχέεται με άλλα (εδώδιμα) είδη, καθώς μοιάζει με το άγριο καρότο και τον μαϊντανό. Αντίστοιχα, ο ίταμος χρησιμοποιείται ευρέως σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες για φυτεύσεις σε χώρους συνάθροισης, ακόμη και σε εκκλησιαστικούς χώρους.

Οι τοξικές ιδιότητες πολλών φυτικών ειδών είναι γνωστές από αρχαιοτάτων χρόνων, και εάν υιοθετηθεί η λογική της μαζικής εξάλειψης κάθε δυνητικά τοξικού φυτού, τότε πρέπει να απομακρυνθεί τεράστιο μέρος της ελληνικής χλωρίδας από τις πόλεις μας, προκαλώντας τεράστιο πλήγμα στις περιβαλλοντικές συνθήκες των πόλεων και την τοπική βιοποικιλότητα.

Σε σύγκριση με πολλά άλλα τοξικά φυτικά είδη, τα φύλλα της πικροδάφνης δεν είναι βρώσιμα, καθώς έχουν ιδιαίτερα πικρή γεύση, γεγονός που τα καθιστά μη ελκυστικά για κατανάλωση από ανθρώπους ή ζώα. Όσον αφορά τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για περιστατικά δηλητηριάσεων παιδιών από την κατάποση του συγκεκριμένου φυτικού είδους, τα υπάρχοντα δεδομένα είναι αποσπασματικά και δεν συνοδεύονται από συστηματική ανάλυση επικινδυνότητας. Από τα στοιχεία αυτά δεν προκύπτει ιδιαίτερη ανησυχία σχετικά με την παρουσία του είδους σε δημόσιους χώρους. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από την **απουσία** σχετικών υποχρεωτικών οδηγιών ή περιοριστικών κανονισμών τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, όπως παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Οδηγίες και απαγορευτικές διατάξεις της χρήσης του είδους σε διεθνές επίπεδο

Παρότι, όπως προαναφέρθηκε, η τοξικότητα του είδους δεν αμφισβητείται από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα, η διεξοδική διερεύνηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, καθώς και των σχετικών οδηγιών και περιοριστικών διατάξεων που αφορούν τη χρήση της πικροδάφνης, ανέδειξε τα ακόλουθα:

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας: Δεν έχει εκδώσει ειδική οδηγία για τη χρήση ή εκρίζωση του είδους.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Δεν έχει εκδώσει ειδική οδηγία για τη χρήση ή εκρίζωση του είδους.

Ιταλία: Δεν έχει εκδώσει ειδική οδηγία για τη χρήση ή εκρίζωση του είδους.

Γαλλία: Δεν έχει εκδώσει ειδική οδηγία για τη χρήση ή εκρίζωση του είδους.

Ισπανία: Δεν έχει εκδώσει ειδική οδηγία για τη χρήση ή εκρίζωση του είδους.

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής: Δεν έχουν εκδώσει ειδική οδηγία για τη χρήση ή εκρίζωση του είδους.

Αυστραλία: Δεν έχει εκδώσει ειδική οδηγία για τη χρήση ή εκρίζωση του είδους.

Τουρκία: Δεν έχει εκδώσει ειδική οδηγία για τη χρήση ή εκρίζωση του είδους.

Αντίθετα έχουν εκδώσει σχετικές οδηγίες:

Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα: σύμφωνα με την Απόφαση υπ' αριθμ. (4) του 2024, η οποία εκδόθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο της Αρχής Γεωργίας και Ασφάλειας Τροφίμων του Αμπού Ντάμπι (ADAFSA) και δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα, όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα υποχρεούνται να συμμορφωθούν με την απαγόρευση και να μεριμνήσουν για την ασφαλή απομάκρυνση των φυτών πικροδάφνης εντός έξι μηνών από την ημερομηνία δημοσίευσης της απόφασης. Η ίδια Απόφαση προβλέπει ότι οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να διενεργούν τακτικούς ελέγχους, να προχωρούν στην απομάκρυνση της πικροδάφνης από αστικές περιοχές και να αναπτύσσουν δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τους πιθανούς κινδύνους που συνδέονται με το συγκεκριμένο φυτό.

Πόλη Norco, γνωστή ως η πόλη των αλόγων (Horsetown, USA), 26.000 κατοίκων: υπάρχει επίσημος κανονισμός του Δήμου που απαγορεύει ρητά την πικροδάφνη στην πόλη (για την αποφυγή της βόσκησης από τα άλογα).

Προτεινόμενες στοχευμένες και ήπιες λύσεις για τη χρήση του φυτικού είδους

Η αντιμετώπιση του παραπάνω ζητήματος οφείλει να βασίζεται στην επιστημονική γνώση και την τεκμηριωμένη αξιολόγηση. Πριν από οποιαδήποτε ακραία παρέμβαση, όπως είναι η μαζική απομάκρυνση φυτών πικροδάφνης από χώρους αστικού πρασίνου, είναι απαραίτητο να προηγηθεί συστηματική εκτίμηση του πραγματικού κινδύνου, με βάση επιστημονικά δεδομένα και κριτήρια που θα τεθούν από αρμόδιους ειδικούς. Δεν είναι εύλογο οι χημικές ουσίες ενός γηγενούς φυτικού είδους, το οποίο συνυπάρχει με τον άνθρωπο στον μεσογειακό χώρο επί αιώνες, να αποτελούν αιτία υπέρμετρου φόβου ή να οδηγούν σε φαινόμενα κοινωνικής υστερίας.

Οι άνθρωποι διατηρούν μια εγγενή σχέση με τα φυσικά οικοσυστήματα, η οποία επηρεάζει ουσιαστικά τόσο την ψυχική και σωματική υγεία όσο και την κοινωνική τους ανάπτυξη. Η διεθνής επιστημονική βιβλιογραφία τεκμηριώνει ότι η ανατροφή και διαβίωση σε υπερβολικά αποστειρωμένα και έντονα αστικοποιημένα περιβάλλοντα, με περιορισμένη επαφή με τη φύση κατά την παιδική ηλικία, μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες για την υγεία. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται η διαταραχή του μικροβιώματος, η αυξημένη προδιάθεση για αλλεργίες και άλλες φλεγμονώδεις ή αυτοάνοσες παθήσεις, καθώς και επιπτώσεις στη σωματική και αισθητηριακή ανάπτυξη των παιδιών και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων αυτονομίας και ανάληψης ευθύνης.

Όσον αφορά την προστασία και την υγιή ανάπτυξη των μικρών παιδιών στο αστικό περιβάλλον, αποτελεί αυτονόητη υποχρέωση της κοινωνίας και, ταυτόχρονα, νομική υποχρέωση η επαρκής επιτήρησή τους από ενήλικες. Ωστόσο, παραμένει ένα ουσιαστικό ερώτημα, που σχετίζεται με ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές αντιλήψεις: Οφείλουμε να απομακρύνουμε από το περιβάλλον των παιδιών κάθε στοιχείο που ενδέχεται να εγκυμονεί έναν πιθανό κίνδυνο (υπερπροστασία – overprotection), ή να επιλέξουμε μια παιδαγωγική προσέγγιση που στηρίζεται στην επίβλεψη, την εκπαίδευση και την ενδυνάμωση των παιδιών, ώστε να αναπτύσσουν ικανότητες αναγνώρισης και διαχείρισης κινδύνων (risk competence);

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνονται οι ακόλουθες, στοχευμένες και ήπιες παρεμβάσεις για τη διαχείριση της παρουσίας της πικροδάφνης, οι οποίες **εφαρμόζονται και από πολλές άλλες χώρες:**

- Συστηματική ενημέρωση σχετικά με την τοξικότητα της πικροδάφνης μέσω εκπαιδευτικών δράσεων σε παιδικούς σταθμούς, νηπιαγωγεία, σχολεία και φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και αξιοποίηση σύγχρονων μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας. Στόχος είναι η αποφυγή κοπής ή κατάποσης φυτικού υλικού του είδους.
- Τοποθέτηση κατάλληλης σήμανσης σε χώρους όπου συγκεντρώνονται μικρά παιδιά, όπως σχολικές εγκαταστάσεις, πάρκα, παιδικές χαρές, αθλητικοί χώροι, πλατείες και αύλειοι χώροι εκκλησιών, με σκοπό την αποφυγή επαφής, κοπής ή χρήσης τμημάτων του φυτού (φύλλα, άνθη, βλαστοί).
- Υποχρεωτική χρήση γαντιών κατά τον χειρισμό του φυτού από επαγγελματίες εργαζόμενους στη συντήρηση του αστικού πρασίνου.
- Τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων στις σχολικές αυλές, με στόχο την εξοικείωση μαθητών και εκπαιδευτικών με τα φυτικά είδη που υπάρχουν στον χώρο και τις ιδιότητές τους.
- Ενίσχυση των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Οι εμπειρίες επαφής με τη φύση κατά την παιδική ηλικία έχουν σημαντική παιδαγωγική και ψυχοκοινωνική αξία και αποτελούν θεμέλιο για την ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης και περιβαλλοντικής παιδείας.
- Σύνταξη σαφών προδιαγραφών για τον σχεδιασμό και την επιλογή φυτικών ειδών σε χώρους όπου συγκεντρώνονται μικρά παιδιά, όπως σχολικές αυλές και παιδικές χαρές, με βάση επιστημονικά, παιδαγωγικά και περιβαλλοντικά κριτήρια.

Γκανάτσας Πέτρος, Καθηγητής, ειδικός σε θέματα Αστικής Δασοκομίας και Επιλογής Φυτικών Ειδών για αστικού χώρους

Τσακαλδήμη Μαριάνθη, Επικ. Καθηγήτρια, ειδικός σε θέματα Αστικής Δασοκομίας και Επιλογής Φυτικών Ειδών για αστικού χώρους.

Θεσσαλονίκη Μάρτιος 2026